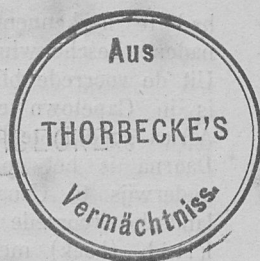

de Goeje,
Mohammedan-
sche Propaganda.

De 1029

MOHAMMEDAANSCH E PROPAGANDA.

Ik heb drie boeken voor mij liggen, die getuigenis afleggen van den onvermoeiden ijver, waarmede de uitbreiding van den Islam naar Oost en Zuid wordt voortgezet. Twee daarvan zijn in het jaar 1874 in China gedrukt op Chineesch papier, het eerste eene bloemlezing uit den Koran met een korte Chineesche voorrede, het tweede een Mohammedaansch gebedenboek, dat in het Perzisch geschreven is, hoewel de gebeden zelf meest alle Arabisch zijn. Vooraf gaat een kleine katechismus: De zuilen van het geloof zijn de belijdenis met de tong, het gelooven met het hart en het betrachten van de hoofdvoorschriften van het geloof. Weet dat de hoofdvoorschriften van het geloof zes zijn, vijf voor deze wereld, één voor het volgend leven. De eerstgenoemde zijn vooreerst: »het betaamt den Moslem niet, zonder recht een Moslem te dooden"; ten tweede: het betaamt den Moslem niet, zonder recht het goed van een Moslem te nemen"; ten derde: »het betaamt den Moslem niet, kwaad van een Moslem te denken"; ten vierde: »het betaamt den Moslem niet, de eer van een Moslem te schenden"; ten vijfde: »het betaamt den Moslem niet, kinderen van een Moslem tot slaaf te nemen". Wat dat voor het volgend leven betreft, dit is: »het betaamt den Moslem te weten, dat geen geloovige, man of vrouw, eeuwig in de hel zal blijven".

Het derde boek is veel merkwaardiger. Na eene opdracht in het Turksch volgt eene voorrede in het Arabisch en daarna eene vertaling of liever verklaring van het begin dezer voorrede in eene taal, die ik eerst moeite

had te herkennen in het Arabisch schrift, maar die hij nadere beschouwing bleek Kaapsch Hollandsch te zijn. Uit de voorrede blijkt, dat het boek in 1869 geschreven is in Capetown en bestemd om de geloovigen in Zuid-Africa goed in te lichten omtrent hunne godsdienstplichten. Daarna is het op last van den Turkschen minister van onderwijs te Constantinopel gedrukt in 1877. De Hollandsche voorrede vangt aldus aan: »Ik begint deese kitâb (boek) met Allah taâla (God de Allerhoogste) zijn naam. Allah taâla is rizk (voedsel) — gever in donja (wereld) ver (voor, aan) alwat levendig is. Allah taâla is brenger in die djanna (paradijs) in dag âchira (volgend leven) ver al die messe (mensen) en djin's (geesten), wat op imân (geloof) gedoot het (gestorven is). Aldie dank en prijs is reg (recht) ver Allah taâla alleen.» In 't vervolg zegt hij waarom hij dit boek geschreven heeft: »In die tijt een groote klomp (klomp) van Moslem messe (mensen) en van mostaslim (tot het geloof genegen) messe koom bij mijn om te leer din (godsdienst) — affaire; en die ilm'es (wetenschappen) wat praat van tauhid (eenheid Gods) en van ibâdâ'tes (godsdienstplichten) was gevergaat in Suit-Afrika tussen Moslim messe; en huile (hunlieden) zijn manierteit (gewoonte) huile vergeet haastig die lesen; is noodig ik moet skrijve met die taal wat meere duidelik is tussen huile, laat huile kan weet akâm (leer) met gemak op die regte maniere». Daarbij had hij nog dit bijzondere doel »om te wort deese kitâb (boek) helper ver huile om te laat blijf die rusie wat het tussen huile, en huile gooi weg die sowâl (vraag) en dja wâb (antwoord) wat met bâtil (nuttelosheid) is.» — Het werk zelf bevat zeven boeken van zeer verschillende grootte: de reiniging, het gebed, de zakât (armenbelasting), het vasten (in dit boek pause genoemd), het slachten, de verboden en geoorloofde dingen, de jacht. De korte text is Arabisch, die in 't Hollandsch vertaald en verklaard wordt dikwijls met zeer groote wijzigingen die de praktijk scheen te eischen. De schrijver behoort tot de rechtschool der Hanafieten. Het eerste boek begint: »Deese kitâb praat van tahâret. Ou (gij) moet weet tahâret in Arab taal is te skoon, en tahâret

in akâm (leer) is drie soorte, die eerste maak skoon aal (al) wat vuil gewort, die tweede, maak lijf skoon van klein hadats (onreinheid), die derde, maak lijf skoon van groot hadats. Allah taâla zei in Koran: o die messe wat het imân (geloof), wanneer juile wil opstaan om te maak çalât (gebed), juile moet waas (wasschen) juile sijn gezig (gelaat), en juile moet waas juile sijn haande saam met die elumboogs en juile moet wrij (wrijven) juile sijn kop, en juile moet waas juile sijn voete saam met die knokkels."

Als proeve laat ik nog de paragraaf over de kleeding volgen: Deese façl (paragraaf) praat van kleere. Trek an kleere om te maak toe (bedekken) die aurat (pudenda) en om te bewaar die lijf van warm en kouwgeit, dat is fardh (goddelijk gebod). Die kleere van kapok (katoen) is of van katân (linnen) is, dat is meer beter. Die kleere wat middelmatig is tussen goet en sleg is meer beter. As antrek meer as omtrent wat fardh (gebod) is, met meenig (meening, bedoeling) mooigeit (versiering) en met meenig maak openbaar Allah taâla sijn goedigeit, dat is mostahabb (welgevallig, aangenaam). Eén çalât (gebed) met zoerbân (turban) saam is meer beter as seventig çalât zonder zoerbân, en die man wat gemaak één çalât en sijn bors (borst) was van voor toe, is meer beter as die man wat gemaak seventig çalât en sijn bors was van voor ope. Waarlik Allah taâla maak mahabbat (liefde) ver die messe (houdt van de menschen), wat angetrek die ni'mal'es (weldaden), wat Allah taâla het gegeef ver huile. As antrek mooi kleere ver mooigeit in djom'at (Vrijdag) — dag of in labarân (feest) — dag, of in die ander dage wat bajâng (veel) messe koom bij makaander, dat is halâl (geoorloofd), maar as angetrek die kleere ver hoogmoedigeit, dat is harâm (verboden). Een dag het rasoel Allah (Gods gezant) uit die huis gekoom na die masjid (moskee) ver çalât en waas om rasoel Allah sijn lijf een sjale sijn prijs is duisen dirhem (drachme) en somige keer waas om rasoel Allah sijn lijf die sjale wat sijn prijs is vier duisen dirhem. Antrek kleere ver hoogmoedigeit is harâm; rasoel

Allah het georder: ou moet eet en antrek kleere en drink buiten hoogmoedigeit. En witte en swate (zwarte) kleere is mostahabb (welgevallig). Rooi en donkergeele kleere ver mans is makroeh (af te keuren). En laat haang van sijn zoerbân (turban) omtrent een span laang van agter tussen sijn twee skours (schouders), dat is sonna (godsdienstig voorschrift), bijvoorbeel (omdat) rasoel Allah het gemaak zoo. Wanneer weer wil vaas (vast) maak die zoerbân, haal af bitsje bitsje (langzaam) en maak ope die omwoelsels, maar moenie (moet niet) afhaal die zoerbân met één slag gooi weg op die gront nie. En sijn (zijden) kleere is halâl (geoorloofd) ver frouens, maar nie ver mans nie buiten die wessen (vest?) en wat zoovort is omtrent vier vingers breed is, wat het in die djobba (buis) of in kabaai of in jas of in ander, dat is halâl ver mans. Kussing sijn sloop en kooilaken wat van sijn is, dat is halâl ver man en ver frou. Rasoel Allah het gesit op die kussing wat sijn owertronsel waas van sijn. Die kleere wat gebrei van sijn en kapok of van sijn en wol of van sijn en katân (linnen) en die owerlaangs draat waas sijn en die owerdwars draat waas een van die ander, dan die kleere is halâl ver man en ver frou. Maar die kleere wat sijn owerdwars draat waas van sijn en die overlaangs draat waas kapok of die ander, is halâl ver man in oorleg, maar nie in die ander tijt nie. Puure sijn kleere is makroeh (af te keuren) ver mans in oorleg. Tahalli (versiering) met gout en met silver is djâiz (geoorloofd) ver frouens, maar is niet djâiz ver mans. Maar die ring stemp (zegelring) en belt (gordel) en sabel sijn hilja (versiersel) van silver is djâiz ver mans alleen. En die stempring sijn spijkers van gout om vaas (vast) te hou die steen in die stempring, dat is djâiz. As man vaas maak huile taande wat los is, met silverdraat, is djâiz, maar met goutdraat is niet djâiz. Stemp van klip (steen) en van koper en van ijster (ijzer) is niet djâiz. As zonder stemp blijf, is meer beter, maar Moslim sijn koning en Moslim sijn kâdhi (rechter) as huile hou stemp, is meer beter. En die goedereng wat owergeblaas met silver is djâiz eet en drink daar-

uit. Die goedereng wat van gout of van sij is, dat is mekroeh (af te keuren) ver kleine jongtsje, ja'ni (dat wil zeggen) sijn vader kannie antrek die goedereng ver hem nie. Het niet permis om te draag sakdoek en maskie (ofschoon) om af te vee sweet van sijn lijf of om af te vee sijn nes (neus) van snot of om af te droog abdest (wassching) sijn nattigeit, cholâcet (kortom) deese werkes is niet makroeh (af te keuren), maar draag sakdoek is makroeh bijvoorbeeld dat is hoogmoedigeit, maar as hij verleege is om te draag sakdoek, dan dat is niet makroeh.

Uit het bovenstaande blijkt reeds veel van de eigenaardigheden van het dialect. Op enkele wil ik nog in 't bijzonder opmerkzaam maken De *n* van de onbepaalde wijs, het deelwoord enz. is in den regel afgeworpen, meest met de *e* en in vele gevallen met den voorafgaanden medeklinker b. v. krij (krijgen), wrij (wrijven), lê (leggen), boo (boven), onstrij (ontstrijden = ontkennen). Daarentegen is in sommige woorden die op *en* uitgaan, de eindletter door *g* beschermd; zooals in koreng (koren), horeng (horen) en zelfs in goedereng (zaken, dingen; men spreekt zelfs van »die goedereng wat groei uit die gront»). Aan het einde der woorden wordt vooral de *t* dikwijls afgeworpen, zooals in gers (gerst), kos (kost), vaas (vast), ach (acht), nag (nacht), bees (beest=koe). Omgekeerd wordt de sluit-*n* van sommige woorden door *t* beschermd, zooals in reent (regen), zont (zon) b. v. in de uitdrukkingen zont kom uit (zonsopgang), zont gaat hoog, zont gaat weg, zont zak of zont set (zonsondergang). Ook komt maant naast maan voor. De *h* valt enkele malen weg aan 't begin eener lettergreep, zooals in eele (heele), sprinkaän (sprinkhaan), vooral van den uitgang heid na eene *g*. Omgekeerd vindt men overheens (overeenstemmend). De *n* smelt met de volgende letter samen in 't meervoud van mens (mensch), dat altijd messe luidt; eveneens de *l* in ate (al te). De stomme medeklinkers aan 't einde der woorden worden altijd scherp geschreven, b. v. haant (hand), laant (land), kint (kind). De uitgang *-te* wordt *de* in duurde,

Bibliothek der
Deutschen
Morgenländischen
Gesellschaft

skaarde (schaarschte), maar blijft in gedierte (dier). Het meervoud gaat op *s* uit b. v. werkes, poppes (beelden), dags, huisies. De uitgang van 't verkleinwoord is *tsje* b. v. spulletsjes, soetsjes, rasjntsjes, ertsjes, kenijntsje, peperpotsje, bitsje (beetje). Merkwaardig is het gebruik van *ver* (voor) in vele gevallen waar wij den derden of vierden naamval bezigen. Het voornaamwoord van den tweeden persoon is enkelvoud *jij*, meervoud *ou* en *juile*, 't bezittelijke *jou* en *juile sijn*.

Of er werkelijk zooveel Arabische woorden aan de Zuid-Afrikaanen bekend zijn, als men uit dit boek zou moeten opmaken, is te betwijfelen. Navolging van het Arabisch schijnt het gebruik van oog voor bron te zijn, zooals in teeroog (aardlijmput) olieoog (petroleumbron). Engelsche woorden vind ik veel minder dan ik verwacht had, ik heb opgeteekend *trevlaar* (reiziger), *kwarie* (quarry, mijn), *singel* (single, enkel), *babetsje* (kindje), *foul* (fowl, vogel), *robber* (roover). Woorden van Franschen oorsprong komen ook voor, zooals *aspres* (express, opzettelijk), *kollekt* (ontvanger) en 't werkwoord *kollekt*, *lament* (lavement), *goewerment*, *affaire difrent* (verschillende), *logeur* (gast), *tracteer* (partij), *persent* (geschenk), *permis* (ook permissien), *mersijne* (medicijn), maar zijn misschien alle reeds door de Hollandsche kolonisten overgebracht. Uit de taal der inboorlingen komen waarschijnlijk de woorden *asgaai* (speer), *labaraan* (feest), *bajaang* (veel) en *sambeli* (slachten), waarvan als afleidingen *sambelier* (slager) en *gesambeliede* skaap voorkomen. De woorden *bakelei* (vechten), *koeligt* (loon) en *amper* (bijna) schijnen weder door de kolonisten te zijn ingevoerd.

M. J. DE GOMJE.

D: De 1029

ULB Halle

000 874 302

3/1

